

जाहिरातींचे दर.

सालील प्रक्यावर त्रोकशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४(टपाल इंग्राल माफ)
किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूली धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख १० जानेवारी, १९४५

अंक २

व्ही. पी. बेडेकर

आणि सन्स लि.

मुंबई.

मसाल्याचे व्यापारी

पुणे एजंटः—

द. ना. हेजीब

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	रु.	२,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	रु.	१,००,००,०००
रिझर्व फंड	रु.	१,२३,००,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवी आणि मलयार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (माणिक चौक शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी (मुंबई शेजारी), बांद्रा (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बसार्), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर जुनागड, कराची, मद्रास, नागपूर (किंगजवे), नागपूर (इतवारी बसार्), पालनपूर, पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुगत, बेरावल, मुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर बुनालाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नार्ड, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, जी. बी. ई., के. सी. आय. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर १% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सात योजनेने दिले जाते. सहामाही असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्लव व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सच्युटर व ट्रस्टी म्हणून काम करते, सर्व तन्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्जे करून मागवावेत.

एजंटः—एच. ए. करीमभाई

"मागोरा"चा अभिनव व आश्चर्यकारक शोध
ढेकणांच्या उदबच्या

(ABC)

BUG COILS (ABC)

प्रत्येक उदबची रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकून आपले ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहीत. विशिष्ट पुरामुळे हा चमत्कार होतो. बॉक्समध्ये १२ तांबड्या उदबच्या तांबड्या पॅकिंगमध्ये बॉक्स किं. रु. १८८, ट. स. निराळा.

दि मागोरा केमिकल कं. लि.,

हिराबाग, पुणे २

सांड
होम्लो
कम्पाउन्ड

(ए. बी. डी. लिटमिनयुक्त)

सुविदायक, पाचक व पीठिक. भूक
न लागणे, पेटुरोग, रिकेट्स व अगळ्या
गांवर अत्यंत उपयोगी.ओ रि जि न ल
ब्रा म्ही ते ला चे
कारखानदार.द. कृ. सांडू प्रदर्ते, बेंबूर, लिमिटेड.
मॅन्यु. केमिस्ट्रि व इन्डियन्स
बेंबूर, मुंबई.

पुणे चीफ एजंट:

मे. श्रीदत्त एजन्सी

१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते:

मे. भागवत आणि कं.

कांच: लाइन

सातारा जिल्हा एजंट:

मे. जोशी आणि
मंडळी

भवानी पेठ.

विविध माहिती

येत्या वर्षी ७९ कोटि रुपयांच्या खर्चास मंजुरी

रेल्वे स्टँडिंग कमिटीने १९४५-४६ सालाकरिता ७९ कोटि रुपयांच्या खर्चास मान्यता दिली. त्यापैकी रेल्वे फाट्यांच्या खरेदीसाठी २ कोटि, २५ लक्ष रुपये लागतील.

चलनविस्तार—१९४४ व १९४५

१९४३ साली हिंदी चलनांत सुमारे २५७ कोटि रुपयांची वाढ झाली. १९४४ मध्ये त्यांत आणखी १५९ कोटींची भर पडली. म्हणजे १९४३ चे मानाने, १९४४ साली चलनविस्ताराचा वेग कमी झाला.

मुंबई प्रांताचे जंगल खाते

मुंबई प्रांताच्या जंगल, सात्यास १९४३-४४ मध्ये २,१३,००,३३० रुपये उत्पन्न होऊन, १,१६,९९,९२९ रुपये खर्च वजा जातां ९६,००,४०१ रुपयांचा वाढावा उरला. १९४२-४३ मध्ये ४५,२७,२९१ रुपये वाढावा उरला होता.

ब्रिटिश लायन फिल्म कॉर्पोरेशन लि.

वरील चित्रपट निर्मात्या ब्रिटिश कंपनीस गेल्या वर्षी १५ लक्ष रुपये निवळ नफा झाला. ऑर्डिनरी भागांस ५०% डिविडंड मिळाले.

पंजाब नॅशनल बँक लि., लाहोर

पंजाब नॅशनल बँकेच्या पुणे शाखेचे उद्घाटन ता. २ रोजी श्री. रतनचंद्र हिराचंद ह्यांनी केले. ह्या बँकेच्या स्थापनेचे श्रेय मुख्यतः सरदार दयाळसिंह मजिथया ह्यांस आहे. १९ मे १८९४ रोजी ती नोंदण्यांत आली. तिच्या ठिकठिकाणी सुमारे १६० शाखा असून तिचे सेवते भांडवल ४२ कोटि रुपयांवर गेले आहे.

स्त्रिया आणि म्युनिसिपल कारभार

—म्युनिसिपॅलिटांच्या कारभाराशी स्त्रियांचा अधिक निकट संबंध येणे इष्ट आहे, असे संयुक्त प्रांताच्या सरकारचे मत आहे. स्त्रियांना कमिटीचांवर कोऑप्ट करून घ्यावे अशी त्याने एक सर्व्युलर काढून सूचना केली आहे.

सुधारलेल्या जातींच्या धान्यांचे बी

तांदूळ, बाजरी, गहू, ज्वारी, हरबरा, इत्यादींच्या सुधारलेल्या जातींच्या बियांचे उत्पादन मुख्यतः सरकारी फार्मावर मोठ्या प्रमाणावर करविण्याची युद्धोत्तर पुनर्घटनेची एक योजना मुंबई सरकारने आखली आहे. त्यास ३,०३,००० रुपये खर्च येईल.

बंगालमधील लोकांचे आयुष्यकंठन

“बंगालमधील बहुसंख्य लोक कसेबसे पोट भरीत आहेत व त्यांतील बहुतेक लोक अर्धपोटीच आहेत. आपल्या बांधवांस मदत करण्याची बंगालमध्ये जेवढी संधि आहे, तेवढी संबंध जगांत कोठेहि नसेल.”—बंगाल प्रांताचे गव्हर्नर, मि. कॅसी.

इंग्लंडमध्ये काळा बाजार

ग्रेट ब्रिटनमध्ये काळा बाजार मोठ्या प्रमाणावर चालू आहे, त्यास आळा घालण्याचे काम सर चार्ल्स ट्रेगार्ट हे कांहीं कुशल अधिकाऱ्यांच्या सहाय्याने करित आहेत. काळ्या बाजारांत व्यवहार करणारे लोक चलन म्हणून हिरे उपयोगांत आणतात असे प्रसिद्ध झाले आहे.

मुंबई सरकारची धान्य-लेव्ही योजना

ठराविक दरांने, सक्तीने धान्याची खरेदी

सोलापूर, विजापूर व अहमदनगर ह्या तीन जिल्हांत सरकारी धान्य खरेदीची योजना मार्च १९४४ पासून अंमलांत होती, ती सुधारून दक्षिण कानडा, रत्नागिरी, कुलाबा, ठाणे, मुंबई उपनगर व इतर जिल्हांतील तांदळाच्या पेरणीची क्षेत्रे ही वगळून बाकी सर्व मुळुखास आतां लागू करण्यांत आली आहे. डिफेन्स ऑफ इंडिया नियमान्वये तिची अंमलबजावणी केली जाईल. जे प्रत्यक्ष हाताने जमीन करतात, अशांवरच सरकारास धान्य विकण्याची सक्ती करण्यांत आली आहे. जेवढ्या जमिनीत धान्य पेरलेले आहे, त्याच्या प्रमाणांत सरकार धान्य घेईल. वेगवेगळ्या जमिनीच्या उत्पादनशक्तीतील फरक सरकार विचारांत घेऊनच सक्तीच्या खरेदीचे धान्य निश्चित करील. साधारणतः ज्या दिवशी जमिनीचा सारा सरकारास द्यावा लागतो, त्याच दिवशी धान्यहि द्यावे लागेल, परंतु सोईसाठी ही तारीख बदलता येईल. ठरलेल्या तारखेपूर्वी ठरलेले धान्य पाटलाकडे पोचते केले पाहिजे. सरकारच्या वाट्याचे धान्य त्यास दिल्याखेरीज खंड, व्याज, मुद्दल इत्यादि कशाचेहि पोटी जमीनमालकास अथवा सावकारास प्रत्यक्ष धान्य देणे बेकायदा आहे. कुळास जरूर तेवढे धान्य शिल्लक रहात नसेल तर जमीन मालक खंडकऱ्यांकडून आपल्या संबंध संदाची वसुली करू शकणार नाही. ज्याचे उत्पादन २७ ३/४ मण किंवा त्यापेक्षा कमी आहे, अशांकडून सरकार धान्य घेणार नाही. ३६ मण उत्पादनावर ४ ३/४ मण, ४३ मण उत्पादनावर ९ मण, ह्याप्रमाणे सरकारी लेव्ही वाढत जाईल. सरकारास द्यावयाचे धान्य थोडे असेल, तर गावांतल्या गांवातच त्याचे पैसे सरकारचा अकौंटट देऊन धान्य घेईल. जास्त धान्य असल्यास, ते सरकारी गुदामांत नेऊन दिले पाहिजे. गुदामांत धान्य पोचते होईल, ह्या दृष्टीनेच त्याचा दर ठरविला जाईल. गावांतल्या गावांत धान्य दिल्यास त्याची किंमत थोडी कमी भरेल. लेव्हीची मागणी पुरी पाडण्यासाठी कोणी तांदूळ दिला, तरी तो स्वीकारला जाईल. मुंबई सरकारला आवश्यक तेवढे सर्व धान्य वरील लेव्हीपद्धतीने मिळणार नसल्याकारणाने, बाकीचे धान्य सरकार खुषीने विक्री करणारांकडून विकत घेईल. ह्यासाठी धान्याची इकडून तिकडे हालचाल थांबवून, प्रत्यक्ष गिन्हाइकांस लहान प्रमाणावर विक्री वगळून बाकी सर्व विक्री बंद करण्यांत आली आहे. जेथे तांदूळ हेच प्रमुख पीक असून लेव्ही अंमलांत नाही, अशा ठिकाणी खुषीच्या विक्रीवरच सरकारची मदत आहे, परंतु तांदूळ सरकारखेरीज इतरांस न विकण्याची सक्ती मात्र कायम आहे.

प्रत्येकाची स्वतंत्र चौकशी—श्री. भागवत ह्यांची सूचना

शेतकऱ्यांपासून धान्य गोळा करण्यापूर्वी प्रत्येकाची नीट चौकशी करण्याकरितां सरकारने स्वतंत्र “चौकशी अधिकारी” नेमावे अशी श्री. के. बा. भागवत, बी. एजी., ह्यांनी सूचना केली आहे. लेव्ही पद्धतीच्या अंमलबजावणीचे हे पहिलेच वर्ष असल्याकारणाने जरा जपूनच पाऊल टाकले पाहिजे; रेव्हन्यू सात्याच्या लोकांस प्रत्येक शेतकऱ्यांची स्वतंत्र चौकशी करता येणार नाही, असे श्री. भागवत ह्यांचे म्हणणे आहे.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... १०	इंग्लंडमधील येण्याची वस्तुली
२ आयुर्विम्याचे हप्ते ... ११	आंतरराष्ट्रीय व्यापारी परिषद
३ टाटांच्या पाण्याचा उपयोग १२	५ कोटधाधीशाचा मृत्यु... १२
४ स्फुट विचार ... १३	६ रशियन स्त्रियांचा राष्ट्र-
पैशाची वचत आणि गुंत-	मक्ति ... १५
वण-“राष्ट्रीय वचतीचा	७ असोसिएटेड कंपनीज लि. १५
पंथरवडा”-हिंदी अर्थशा-	८ गिलिगन कॅटल मॉडिंग
स्त्रीय परिषद-इजिप्तच्या	कार्म ... १६

अर्थ

बुधवार, ता. १०, जानेवारी १९४५

आयुर्विम्याचे हप्ते वाढविल्याखेरीज गत्यंतर नाही

सरकारी विमा सुपरिटेण्डेंटचा ताजा अहवाल

हिंदुस्थानातील विमा व्यवसायाची माहिती देणारे एक पुस्तक हिंदुस्थान सरकारतर्फे दरसाल प्रसिद्ध होत असते. ह्या विमा वार्षिकांतील आकडे व माहिती ही शिर्षी असतात व त्या कारणाने त्यांचा मार्गदर्शनास फारसा उपयोग होत नाही, ही तक्रार दूर करण्याचा सुपरिटेण्डेंट ऑफ इन्शुरन्स (श्री. एल. एस. वैद्यनाथन्, एम. ए., एफ. आय. ए.) ह्यांनी कसून प्रयत्न चालविला आहे, आणि मार्गील दिरंगाई भरून काढून १९४३ सालासंबंधी माहितीचे पुस्तक १९४४ साल संपण्यापूर्वीच आतां प्रसिद्ध झाले आहे. हिंदी विमा कंपन्यांकडून माहितीचे तक्ते सुपरिटेण्डेंट ऑफ इन्शुरन्सकडे जाण्याची शेवटची तारीख ३० जून ही आहे, तरी पण ७ ऑक्टोबर पर्यंत हातीं आलेली माहिती संकलित करून, सुपरिटेण्डेंटने १५ ऑक्टोबर रोजी आपला रिपोर्ट तयार केला व डिसेंबर अखेर त्याची छपाई पुरी होऊन तो प्रसिद्ध होऊ शकला. अशा रीतीने, विमा वार्षिक आतां जास्तीत जास्त ताजे झाले आहे. सुपरिटेण्डेंट ऑफ इन्शुरन्सनी आपल्या तपशीलवार रिपोर्टांत १९४३ मधील आयुर्विमा व्यवसायाची माहिती देऊन व्याजाचे दर, विमे रह होण्याचे प्रमाण, मुंबईच्या गोदीमधील आगीपासून ध्यावयाचा बोध, डिबिहंड वटाण्याचे कंपन्यांचे धोरण, वाढाव्याने शेअर्सची विक्री, दीर्घ व अल्प मुदतीच्या हयातीतील विम्यांची तुलना, इत्यादिबाबत उद्बोधक चर्चा केली आहे. त्यासंबंधांत उपयुक्त सूचनाहि त्यांनी केल्या आहेत. युद्धोत्तर काळांत हिंदी कंपन्यांचे संबंधांत निर्माण होणाऱ्या अडचणींचाहि विचार त्यांनी केला आहे. आयुर्विम्याचे हप्ते वाढविण्यासंबंधी त्यांचा सकारण आग्रह आहे. ही गोष्ट सर्वच विमेशाखांना कायम जाणवणारी असल्याकारणाने, त्या प्रश्नापुरता विचार येथे जरा तपशीलवार करण्यांत आला आहे.

खर्चाचे प्रमाण व छोट्या कंपन्या

हिंदी कंपन्या विमेशाखांकडून घेत असलेले हप्ते त्यांच्या

विम्याच्या रकमेचे मानाने अपुरे पडत चालले आहेत, असे आतां स्पष्ट आढळून आले आहे. विम्याचे हप्ते ठरवितांना विमेशाखांतील मृत्यूचे प्रमाण, कंपनीस तिने गुंतविलेच्या रकमांवर पडणारे अपेक्षित व्याज व व्यवस्थेचा खर्च ह्या तीन बाबी विचारांत घ्याव्या लागतात. ज्या कोष्टकांच्या आधारावर विमेशाखांच्या आयुर्मर्यादेचा अंदाज केला जातो, ती कोष्टके हिंदुस्थानातील पूर्ण अनुभवावर आधारलेली नाहीत आणि त्या बाबतीत पुष्कळच कार्य अद्याप व्हावयास पाहिजे. हप्त्यांची रकम ठरवितांना कंपनीच्या खर्चाचे प्रमाण लक्षांत घ्यावे लागते; आणि विशेषतः लहान कंपन्यांत ते अवास्तव आढळते ह्याकारणाने हप्त्यांचा मोठा भाग खर्चापोटी नाहीसा होऊन ठराविक मुदतीनंतर कंपनीत साठावयाची रकम शिल्लक पडत जात नाही. खर्चाचे प्रमाण १९३९ च्या मानाने आतां पुष्कळच उतरले आहे, तरी ह्यापुढे ते आणखी खाली जाण्यास फारशी कूस नाही, असे खालील आकडे दर्शवितातः—

वर्ष	व्यवस्था खर्चाचे एकूण उत्पन्नाशी प्रमाण
१९३८	३१.७
१९३९	३३.२
१९४०	२८.९
१९४१	२७.४
१९४२	२६.७
१९४३	२७.९

लहान व तोट्यांत चालणाऱ्या कंपन्यांचे मोठ्या व चांगल्या कंपन्यांशी योग्य अटीवर एकत्रीकरण होण्याची आवश्यकता विमा वार्षिकानून सालोसाल प्रतिपादन करण्यांत येत असतां, लहान कंपन्यांच्या चालकांचा वैयक्तिक स्वार्थ आढवा येतो, असे विमा सुपरिटेण्डेंट ह्यांनी आपल्या रिपोर्टांत नमूद केले आहे.

व्याजाचा उतरता दर

हिंदी विमा कंपन्यांसंबंधी आतां विचार करतांना त्यांना पडणारा व्याजाचा दर सालोसाल उतरत चालला आहे, ही गोष्ट फारच महत्त्वाची आहे. खालील तक्त्यांत तिचा तपशील दिला आहेः—

वर्ष	द. सा. द. शे. व्याज
१९३८	५.१५
१९३९	४.६८
१९४०	४.३७
१९४१	४.१७
१९४२	३.९४
१९४३	३.८८

विमा कंपन्यांनी आपले हप्त्यांचे दर ठरविले, तेव्हाच्या मानाने आतां फारच कमी व्याज त्यांना पडू लागले आहे. ह्याचा अर्थ असा की अपेक्षेप्रमाणे शिल्लकी रकमांवर व्याज मिळत नाही आणि कराराप्रमाणे विम्याची रकम मात्र विमेशाखांस यावी लागते. कंपनीच्या मूल्यमापनाचे वेळी, कंपनीस पुढे मिळणाऱ्या व्याजाच्या दराचे अंदाजावरूनच जिद्दी तिच्या देण्याचे मानाने पुरी आहे किंवा नाही, हे पाहण्यांत येते. पडणारा व्याजाचा दर ह्यापुढे ३.३% इतकाहि राहणार नाही व त्याहिपेक्षा कमी दराने मूल्यमापन करावे लागेल, असे विमा सुपरिटेण्डेंट सांगतात. अर्थातच, मूळ अपेक्षित व्याजाचा दर व प्रत्यक्ष अनुभवाचा दर ह्यांत कमालीची तफावत पडून,

नव्या व्याजाच्या दराच्या आकारावरच विमेशिक्काकडून हते घेणे आवश्यक होईल व त्या प्रमाणांत वार्षिक हतेहि वाढतील.

३% दरावर हते ठरवा

हिंदुस्थानांतील अपेक्षित आर्थिक व औद्योगिक प्रगति व कंपन्यांस यावा लागणारा जबर कर हीं लक्षांत घेतां ३% व्याजाच्या दरावरच हते आकारण्यांत यावे, अशी विमा सुपरिटेण्डेंट्‌स ह्यांची स्पष्ट सूचना आहे. व्याजाचा दर दीर्घकाळपर्यंत इतका कमी राहिल, हें कशावरून ? अशी शंका कोणी काढल्यास, तो तसा राहिल असें गृहीत घरणें व्यावहारिक दृष्ट्या हिताचें व शहाणपणाचें आहे, आणि कदाचित् तो लवकर वरती गेलाच तर कंपनीस चांगला नफा उरून विमेशिक्कास त्याचा फायदा मिळेलच, असेच त्याचें योग्य उत्तर आहे. हप्त्यांचे दर किती वाढवितां येतील, ह्यासहि निश्चित मर्यादा आहे. लोकांस परिचयाच्या झालेल्या दरपेक्षा फार मोठे दर ठेवल्यास विम्याची लोकप्रियता नष्ट होऊन, लोक विमे उतरण्यास प्रवृत्तच होणार नाहीत, अशी भीति आहे. अशा परिस्थितीत, आवश्यक तेवढी वाढ हप्त्यांत तर केलीच पाहिजे परंतु ती लोकांच्या आवाक्याबाहेर मात्र जाऊ नये, अशीहि व्यवस्था झाली पाहिजे. हा सुवर्णमध्य काढण्याचा उपाय विमा सुपरिटेण्डेंट श्री. वैयनाथन ह्यांनीं सुचविला आहे.

सुवर्णमध्य

“ नफ्यासहित विम्याचा हप्ता जास्त असतो, कारण त्यांत बोनससाठी कांहीं रकमेची तरतूद केलेली असते. ३% दरानें हिशेब करून व बोनसची फारशी तरतूद न करतां हते बनविण्यांत यावेत, म्हणजे सध्याच्या चांगल्या कंपन्यांच्या चालू हप्त्यांपेक्षा ते फारसे मोठे होणार नाहीत. हप्त्यांमध्ये जी बोनसची तरतूद आज समजली जाते, तिचा विनियोग कांहीं अंशी उतरत्या व्याजामुळे पडणारी तूट भरून काढण्याकडे केला व कांहीं अंशी सुरक्षितपणासाठी कूस राखण्याकडे केला असा त्याचा अर्थ होईल. अशा प्रकारच्या हप्त्यांत बोनसला अर्थातच फार थोडा वाव उरेल हें खरें. परंतु, विमेशिक्कानें विम्याच्या रकमेकडेच विशेष लक्ष पुरवार्जे; बोनसच्या आकर्षणास महत्त्व देऊं नये, हें तत्त्व त्यास पटवून दिलें पाहिजे. बोनसची चढाओढ ह्यापुढें शक्य होणार नाही अशी चिन्हें दिसत आहेत. अशा रीतीने नफ्यासहित व नफ्याविरहित ह्या बोनस भिन्न प्रकारच्या विम्यांची फारशी आवश्यकताच उरणार नाही. सध्याच्या नफ्यासहित विम्याच्या हप्त्यांचे दर साधारणपणे नफाविरहित विम्यास लागू होतील, एवढाच त्याचा परिणाम होईल. ”

हप्त्यांच्या वाढीचा परिणाम

अशा रीतीने हप्त्यांचे दर वाढविणें सर्वच विमा कंपन्यांस अत्यावश्यक झालें असलें, तरी त्यांत फारशी वाढ करण्यास त्या तयार होत नाहीत. ह्याचें कारण, इतरापेक्षा आपले दर ज्यास्त दिसू नयेत, हें होय. तथापि, हते वाढविल्याखेरीज गत्यंतर नाही, ह्याची जाणीव मात्र सर्वांस झालेली आहे व नव्या हप्त्यांची कोष्टके तयार करण्याचें काम कांहींनीं पुरें केलें आहे, तर कांहींनीं चालू केलेलें आहे. उदाहरणार्थ, ओरिएंटल, कॉमनवेल्थ, औष म्युच्युअल वगैरेचे वाढलेले दर अंमलांत आले आहेत. वेस्टर्न इंडियाहि आपले दर वाढविण्याच्या

तयारीत आहे. हे नवे दर चालू विम्यांना अर्थातच लागू पडणार नाहीत; नव्याने विमा उतरणांवरच ते बंधनकारक होतील. सहाजीकच, ह्या वाढत्या उत्पन्नाचा कंपनीच्या एकूण आर्थिक स्थितीवर प्रभावी सुपरिणाम दिसू लागण्यास थोडा अवधि लागेल. विमेशिक्कानें दीर्घकाळ मुदतीचे विम्याचे करार केलेले असतात, व कित्येकांनीं आपली सर्व शिल्पक विम्यांत गुंतविलेली असते. व्याजाचे दर कांहीं वर्षांनीं वाढले, तर हप्त्यांतील वाढीची आवश्यकता पुढें उरणार नाही हें खरें असलें तरी ह्या अनिश्चित योगावर अशा विमेशिक्कांनीं विसंबून बसणें योग्य होणार नाही. कंपन्यांवर हते वाढविण्याची सक्ती विमा सुपरिटेण्डेंटला करतां आली नाही, तरी कमी व्याजाच्या मूल्यमापनाचा आग्रह त्यास केव्हांहि घेतां येतोच. तेव्हां, हते भरपूर वाढविण्याची अळंटाळ करणाऱ्या कंपन्यांनीं पुढें विमा सुपरिटेण्डेंटकडून सहानुभूतीची अपेक्षा करूं नये. मधल्यामधे विमेशिक्कांचें मात्र नुकसान व्हावयाचें, अशा रीतीने, हते वाढण्यांत विमेशिक्कांचाच अंतिम फायदा आहे. मागून येणाऱ्या विमेशिक्कांनीं भरावयाच्या मोठ्या हप्त्यांचा फायदा जुन्या विमेशिक्कांसच प्रथम होणार असल्याकारणानें त्यांनीं तर विमा सुपरिटेण्डेंटच्या सूचनेस जोराचा पाठिंबा दिला पाहिजे !

टाटांच्या पॅव्हर हाऊसमधून वहाणाऱ्या पाण्याचा उपयोग

श्री. नगरकर इंजिनिअर ह्यांची योजना

मध्यमवर्गीय तरुणांची आर्थिक क्षेत्रांत होत असलेली कुचंबणा थांबविण्याच्या व त्यांच्या सहाय्याने शेती, उद्योगधंदे ह्यांची वाढ घडून यावी ह्या दृष्टीने श्री. जी. एस. नगरकर, बी. ई. (सिव्हिल) ह्यांनी टाटांच्या घरांतील बाया जाणाऱ्या पाण्याच्या उपयोगाची एक व्यावहारिक योजना तयार केली आहे. टाटांच्या घराणाखालील पॅव्हर हाऊसमधून बाहेर पडणारे पाणी ठाणें आणि कुलाबा जिल्ह्यांतील प्रदेशांतून वाहून फुकट जातें. ही सुमारे ६०,००० एकरांची जमीन वरील पाण्याखाली भिजून उत्पन्न देण्याजोगी आहे. जमीन मुबलक आहे, पाण्याचा तुटवडा नाही आणि तें पाणी वर खेचण्यास लागणारी वीजहि स्वस्त व वाटेल तेवढी शेजारीच उपलब्ध आहे. हा प्रदेश वस्तीस सोईचा आहे आणि शेती व कारखाने ह्यांच्या वाढीस मुंबई व पुणे ह्यांच्या सान्निध्यामुळे पोषक आहे. शेतकऱ्यांच्या उन्नतीचा प्रश्न सोडविण्यास आवश्यक त्या बाबी येथें उपलब्ध आहेत.

नद्यांच्या खोऱ्यांचे प्रत्येकीं सुमारे ४०० एकरांचे ब्लॉक्स पाडतां येतील व डोंगराकडेची जागा वस्तीस उपयोगी पडेल. पातळगिऱ्या खोऱ्यांचे माध्याशी अशी पहिली वसाहत करण्यांत यावी. त्या योजनेस सुमारे २ लक्ष रुपये लागतील. त्यांत सुमारे ५० लोक शिकून तयार होतील. २ लाखांच्या गुंतवणुकीवर पहिल्या १० वर्षांत १ लक्ष, ३८ हजार रुपये उत्पन्न मिळून सुमारे ६% व्याज सुटेल, अशी अपेक्षा आहे. पहिल्या ब्लॉकची योजना सरकारने तात्काळ हातीं घ्यावी, अशी श्री. नगरकर ह्यांची सूचना आहे.

स्फुट विचार

पैशाची बचत आणि गुंतवण

हिंदुस्थानांत चलनाचा विस्तार सारखा चालूच आहे आणि रिझर्व्ह बँकेने प्रसिद्ध केलेल्या अगदी अलीकडच्या आकड्यांवरून असे दिसते की चलनी नोटांच्या प्रसाराचा आकडा आतां १,०२१ कोटी रुपयांपर्यंत चढला आहे. चलन विस्ताराचा परिणाम महागाई वाढण्यांत होत असतो हे आतां सामान्यतः सर्वास कळून चुकले आहे आणि तिला आळा घालण्यासाठी निरनिराळे उपाय एकसमयावच्छेदकरीत अंमलांत आणावे लागतात. मालाचा पुरवठा, विशेषतः निर्याच्या उपयोगी जिनसांचे अधिक उत्पादन व आयात, किंमतीचे नियंत्रण, रॅशनिंग, पैशाची बचत व सरकारी रोख्यांत गुंतवण ह्या मार्गांचा अवलंब केला असतां समाजांत खेळणाऱ्या चलनाचा ओष उलटा वहातो आणि नवीन नोटांच्या पुरवठ्यास मर्यादा धातली जाते. जनतेच्या हातांत येणारा पैसा शक्य तितक्या कमी प्रमाणांत मालाच्या खरेदीत खर्च केला गेल्यास आणि त्याची बचत होऊन तो सरकारकडे कर्जाच्या स्वरूपांत परत गेल्यास चलनाचा पुरवठा आटोक्यांत येतो व त्याचे महागाईस मदत करण्याचे सामर्थ्य मर्यादित होते. युद्धाप्रतिरुद्ध सरकारास खर्चाचा लागणारा पैसा कर आणि कर्ज ह्यांच्या द्वारांनी येतो आणि तो जरूरी इतका उभा रहात नसल्याने चलनाचा त्यास उपयोग करावा लागून व्यवहारांत खेळणाऱ्या पैशाचा पुरवठा फुगतो. जनतेने पैशाची बचत करून तो सरकारी कर्जात घालावा ह्यासाठी प्रचार केला जातो ह्याचे कारण हेच आहे. लोकांस बचत करण्यास प्रोत्साहन देण्यांत येते त्याचा हेतु चलनाचा फुगवठा कमी करून महागाईस आळा घालावा आणि युद्धसमाप्तीनंतर लोकांच्या गाठी शिल्लकी पैसा रहावा हा आहे. हिंदुस्थानाप्रमाणे इतर देशांत बचतीविषयीचा प्रचार सारखा चालू असतो. इंग्लंडमधील अशा प्रकारच्या प्रयत्नास पांच वर्षे नुकतीच पूर्ण झाली आहेत. ह्या अवधीत ब्रिटिश जनतेने आपल्या सरकारास दिलेल्या कर्जाची रकम ८५० कोटी पौंड (११,३०० कोटी रुपये) झाली. ह्यापैकी ३०० कोटी पौंड (४,००० कोटी रुपये) सामान्य स्थितीतल्या लोकांनी लहान लहान रकमांच्या सरकारी कर्जात केलेल्या गुंतवणीचे आहेत, हे येथे लक्षांत ठेवण्यासारखे आहे. खर्चात काटकसर करून पोस्टातील ठेवी व सेव्हिंग सर्टिफिकेट ह्यांसारख्या बचतीसाठी सरकारने प्रचलित केलेल्या सोयीच्या योजनांचा उपयोग सामान्य ब्रिटिश जनतेने केला आहे. त्यावरून प्रचाराच्या यशस्वीपणाची कल्पना येते.

“ राष्ट्रीय बचतीचा पंथरवडा ”

युद्धकाळांत जनतेने आपल्या खर्चात बचत करून अशा तऱ्हेने वाचवलेला पैसा सरकारला कर्जाक देण्याची आवश्यकता कां आहे ह्याचे विवेचन वर आले आहे आणि इंग्लंडमध्ये सामान्य स्थितीतील लोकांनी केलेल्या बचतीचे आकडे उदाहरणार्थ देण्यांत आले आहेत. हिंदुस्थानांत सर्व प्रांतांत बचतीच्या प्रचाराचे विशेष कार्य एक स्वतंत्र पंथरवडाभर करण्याचा उपक्रम नुकताच झाला आहे. गेल्या ८ तारखेपासून ह्या पंथरवडाचा मुंबई प्रांतांत प्रारंभ झाला आहे आणि त्यासंबंधांत गव्हर्नर सर जॉन

कॉलव्हिल ह्यांनी लोकांस उद्देशून खास प्रस्ताव केला आहे. दारिद्र्याचे सीमेवर जीवन कंठणाऱ्या लोकांची संख्या ह्या देशांत मोठी असून त्यांस काटकसर करण्याचा उपदेश करण्याच्या वैयर्थ्याची जाणीव प्रकट करून सर जॉन ह्यांनी अशा गरीब लोकांचे महागाईपासून रक्षण व्हावे म्हणून इतरांनी स्वतःच्या खर्चास मर्यादा घालून त्यांस सहाय द्यावे असे सुचवले. मध्यम आणि वरच्या आर्थिक दर्जाच्या लोकांस विशेषतः उद्देशून त्यांनी असे म्हटले आहे की अमूकच रकम जमवावयाची असे ठरवण्यांत आले नाही. जनतेस बचतीची सवय लागावी आणि युद्ध लवकर जिंकण्यास व युद्धोत्तर आर्थिक प्रगतीस शक्य तेवढ्या लोकांनी हातभार लावावा अशी इच्छा सर जॉन ह्यांनी व्यक्त केली आहे. पैशाची बचत आणि त्याची सरकारी रोख्यांत व सेव्हिंग सर्टिफिकेटांत गुंतवण ह्यांचे योगाने लोकांस स्वार्थ व परमार्थ एकाच कृतीने कसा साधतां येईल ह्याचे दिवशीन त्यांनी केले आहे.

हिंदी अर्थशास्त्रीय परिषद

हिंदी अर्थशास्त्रज्ञांच्या परिषदेचे सत्ताविसावे अधिवेशन नाताळांत दिल्ली येथे अलीगढ विश्वविद्यालयाचे प्राध्यापक डॉ. हैदर ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली भरले होते. त्यामध्ये युद्धपरिस्थितीतून शांततेच्या काळांत व्हावयाचे आर्थिक संक्रमण, आर्थिक आपत्तीमध्ये जनतेचे संरक्षण, आंतरराष्ट्रीय आर्थिक सहकार्य व हिंदुस्थानची आर्थिक प्रगति ह्या विषयांची चर्चा झाली. सर मॉरिस ग्वायर ह्यांनी स्वागतपर भाषण केले, त्यांत जगापुढे उभे राहिलेले अनेक अवघड प्रश्न सोडवण्यांत अर्थशास्त्रज्ञांस महत्त्वाचा सल्ला देतां येईल आणि विशेषतः हिंदुस्थानांत ह्या कार्याचे अगत्य मोठे आहे असे त्यांनी सांगितले. नंतर सर अर्देशीर दलाल ह्यांनी प्रास्ताविक भाषण करून हिंदी जनतेच्या रहाणीचे मान सुधारण्यासाठी सरकार कोणत्या प्रकारच्या योजना आखीत आहे ह्याचे विवेचन केले आणि अर्थशास्त्रज्ञांचा त्यास सल्ला मिळावा म्हणून त्यांची एक लहान समिती नेमण्याचे आपण ठरवले असल्याचे सांगितले. ह्या देशाची आर्थिक अभिवृद्धी घटवून आणण्यास रशियाचे संपूर्ण अनुकरण करणे इष्ट किंवा शक्य नाही; तथापि जरूर तेथे सरकारचे नियंत्रण व सहाय उद्योगधंदे, व्यापार व शेती ह्यांची अभिवृद्धी करण्यास अपरिहार्य व अगत्याचे होईल असे सर अर्देशीर ह्यांनी हिंदुस्थान सरकारच्या योजनात्मक धोरणाचे स्पष्टीकरण केले. ह्यापुढे अध्यक्षाने भाषण झाले. त्यांत त्यांनी पौरस्त्य देशांतील लोकांच्या रहाणीचे मान किती हीनदर्जाचे आहे ह्याचे विवेचन करून ह्या देशांत उद्योगधंद्यांची प्रगति होण्याची आवश्यकता आहे हे आकड्यांचा पुरावा देऊन दाखवले. युद्धोत्तर काळांत जगातील पुढारलेल्या व मागसलेल्या देशांमध्ये आर्थिक व राजकीय स्वास्थ्य नांदावयाचे असल्यास आंतरराष्ट्रीय संबंध, विशेषतः हिंदुस्थान व इंग्लंड ह्यांचे परस्पर संबंध, सहकार्याचे असले पाहिजेत असा अभिप्राय त्यांनी व्यक्त केला. स्पर्धा व झगडे ह्यांचे ऐवजी एकमेकांच्या समितीने श्रमविभागाच्या तत्वावर ह्या राष्ट्रांनी आपला औद्योगिक उन्नतीचा कार्यक्रम आसला पाहिजे आणि एकंदर जगाचे संपत्तीचे उत्पादन वाढवून सर्व देशांच्या रहाणीचे मान सुधारण्यास सहाय दिले पाहिजे ह्या संदेशांत डॉ. हैदर ह्यांच्या भाषणाचे सार होते. परिषदेच्या अधिवेशनांत नेहमीप्रमाणे हिंदी

अर्थशास्त्र मंडळाची वार्षिक सभा मरून तीमध्ये अध्यक्ष, कार्यकारी मंडळ, चिटणीस वगैरेच्या निवडणुकी झाल्या. मि. डी. जी. कर्वे ह्यांची चालू वर्षाकरिता असोसिएशनचे अध्यक्षपदाचे जागी निवड करण्यात आली. ह्या एकमताने झालेल्या निवडणुकीवद्दल आम्ही मि. कर्वे आणि एकोनोमिक असोसिएशन ह्यांचे हार्दिक अभिनंदन करतो.

इजिप्तच्या इंग्लंडमधील येण्याची वसुली

हिंदुस्थानचे इंग्लंडमध्ये जसे मोठे येणे साठले आहे, त्याचप्रमाणे इजिप्तचे सुमारे ४५० कोटी रुपये इंग्लंडमध्ये ब्रिटिश पौढांत अडकून पडले आहेत. त्याच्या हिशेबाच्या व परतफेडीच्या संबंधांत ब्रिटिश व इजिप्त सरकारांत बोलणी पुरी होऊन करारही झाला आहे. सध्याच्या त्यांच्या करारप्रमाणे इंग्लंडने इजिप्तमध्ये दुप्पट माल १९४६मध्ये पाठविण्याचा आहे व इजिप्तमध्ये आयात होणाऱ्या मालावरील आजचे कांही निर्बंध दूर व्हावयाचे आहेत. इंग्लंडमधून इजिप्तमध्ये येणाऱ्या मालांत चैनीच्या जिनसांचाच भरणा होईल की काय व त्यामुळे इजिप्तमधील उद्योगधंद्यावर त्याचा कितपत परिणाम होईल, ह्याबद्दल इजिप्तमध्ये चिंता व्यक्त करण्यांत येत आहे. किंमती उरविणार त्या कोणत्या पायावर, हाहि महत्त्वाचा मुद्दा आहे. इजिप्तच्या येण्याच्या वसुलीच्या प्रश्नाकडे हिंदुस्थानाचे डोळे लागून रहाणे स्वाभाविक आहे. कारण हिंदुस्थानासहि आपले येणे स्वतःचे नुकसान करून घेता वसूल करण्याचा अवघड प्रश्न लवकरच सोडवावा लागणार आहे.

आंतरराष्ट्रीय व्यापारी परिषद-हिंदी प्रतिनिधींचे कार्य

न्यूयॉर्क येथे गेल्या महिन्यांत आंतरराष्ट्रीय व्यापारी परिषद भरली होती. तीत हिंदी प्रतिनिधींनी भाग घेतला. प्रतिनिधी मंडळाचे पुढारी, सर चुनीलाल भाईचंद मेहता, ह्यांनी कराचीस परत आल्यावर एका मुलाखतीत परिषदेच्या कार्याची थोडक्यांत माहिती सांगितली. रशिया व दक्षिण आफ्रिका ह्या देशांनी प्रतिनिधी पाठविले नव्हते; त्यांचे फक्त निरीक्षक उपस्थित होते. जागतिक व्यापाराची बाढ, हा परिषदेपुढील चर्चेचा मुख्य विषय होता व त्या दृष्टीनेच पोटसमित्यांत पोटविषयांवर चर्चा झाली. उराव कोणत्याहि प्रकारचे झाले नाहीत. निर्गत व्यापारास कोणत्याहि सरकारने द्रव्यसहाय देऊन स्पर्धा करणे इष्ट नाही, असा एक महत्त्वाचा मुद्दा हिंदी प्रतिनिधींनी राष्ट्रांच्या व्यापारी घोरणावरील रिपोर्टांत समाविष्ट करविला. कपाशीच्या निर्गतीस प्रत्यक्ष सवासिडी देऊन चालना देण्याच्या विचारांत अमेरिका आहे, त्या घोरणास अशा रीतीने नापसंती दाखविली गेली. बाकीच्या प्रश्नांवरहि हिंदी प्रतिनिधींनी निर्भीडपणे विचार व्यक्त केले. हिंदुस्थानाच्या इंग्लंडमधील येण्याच्या वसुलीच्या प्रश्नास मात्र आंतरराष्ट्रीय सहकार्य लाभण्याचा रंग दिसत नाही.

बॅंगॉल कोल सप्लाइंग फर्म

वरील फर्मचे मालक, श्री. एम. व्ही. शिंगे, ह्यांचेकडून दरसालप्रमाणे मोठ्या आकाराची, इंग्रजी ठळक तारखांची दोन कॅलेंडर आमचेकडे भेट म्हणून आली आहेत. त्याबद्दल आम्ही श्री. काकासाहेब शिंगे ह्यांचे फार आभारी आहो.

साभार स्वीकार

लिंब (सातारा) येथील कृष्णा-वेणी प्रेसमध्ये तयार झालेले १९४५ सालचे मोठे कॅलेंडर त्याचे मालक श्री. अभ्यंकर ह्यांचेकडून आम्हांकडे भेट म्हणून आले आहे. लिंबसारख्या सेढेगांवांतील ह्या प्रेसच्या छपाईच्या सुवकपणाची त्यावरून चांगली कल्पना येते. कॅलेंडर मराठी, ठळक आकड्यांचे, पाठपोठ छापलेले असून सध्याच्या दिवसांत त्याची उपयुक्तता विशेषच वाटेल.

विमा एजंटची संख्या

विमा एजंटचे काम करण्यासाठी १९३८ च्या विमा कायद्याच्या ४२ व्या कलमाप्रमाणे लायसेन्स काढावा लागतो. १९४२ साली असे ५२,९५५ व १९४३ साली ६५,९२१ लायसेन्स देण्यांत आले.

" दि इंडिपेंडंट " चा आकर्षकपणा वाढला

श्री. डब्ल्यू. जी. शेवडे ह्यांच्या बाणेश्वर व कुशल संपादकत्वाखाली नागपूर येथे प्रसिद्ध होत असलेल्या " दि इंडिपेंडंट " ह्या इंग्रजी साप्ताहिकाने आपली पुष्ट, आकर्षकपणा व उपयुक्तता ही सर्व आता वाढविली आहेत. आंतरराष्ट्रीय द्वात्रपेच, राजकीय घडामोडी, युद्धविषयक आंदोलने, इत्यादींची माहिती ह्या साप्ताहिकांत राष्ट्रीय दृष्टिकोनास घेऊन येत असते. साप्ताहिकाचे लिखाण उच्च दर्जाचे असून त्याचे घोरण पूर्णपणे राष्ट्रीय असते. श्री. पी. बाय. देशपांडे ह्यांचे लेख इंडिपेंडंटमध्ये दर आठवड्यास प्रसिद्ध होणार आहेत.

येवले येथील कोठ्याधीशाचा मृत्यु

(लि. आ. म.)

येवले येथे १५० वर्षापासून चालत आलेल्या " श्री. गंगाराम छविलदास " ह्या पेढीचे मालक शेट वल्लभदास मुरलीधरदास हे ता. २७ डिसेंबर, १९४४ रोजी दिवंगत झाले, हे नमूद करण्यास दुःख वाटते. कै. वल्लभदास शेट हे अत्यंत धर्मपरायण गोभक्त असून, त्यांनी दुष्काळांत जनावरांसाठी केलेली सोय, गरीब येवलेकरांकरिता चालविलेला आयुर्वेदिक दवाखाना व पाण्याची तलाव बांधून केलेली व्यवस्था ही त्यांच्या औदार्याची प्रतीके होत. ते नेहमी स्वदेशी वस्तूच वापरित.

गेल्या ३० वर्षांत हजारो लोकांनी अनुभवलेले

फिव्हर एम.

- सर्व तऱ्हेच्या तापावर अप्रतिम गुणकारी. किं. रु. २
- होमिओ लॅक्स—विन त्रासाने शोच शुद्धी करून, कोठा साफ व निर्दोष करणारे, किं. १ रु. पाकीट
 - वाल मित्र—लहान मुलांना उद्वेगणाऱ्या सर्व विकारांवर सात्रीचा उपाय. किं. रु. २

पॅकिंग व पोस्टेज खर्च निराळा पडेल.

तुमच्या नजीकच्या दुकानांत वरील औषधे मागा. ते अधिक फायद्याचे आहे.

एजन्सी नसलेल्या गांधी स्टॉकिस्ट नेमणे आहेत.

सुधा एजन्सी,

३८ खांडके विल्डिंग, वादर, मुंबई नं. १४.

रशियन स्त्रियांची राष्ट्रभक्ति व स्वार्थत्याग

“ रशियाकरितां माझे दोन्ही पाय तोडावे लागले, तरी त्यांत मला आनंदच आहे. ”

रशियाच्या युद्धप्रयत्नांस तेथील स्त्रियांनीं पुरुषांच्या बरोबरीने हातभार लावलेला आहे. युनायटेड स्टेट्स चेंबर ऑफ कॉमर्सचे अध्यक्ष, मि. एरिक जॉनसन, ह्यांनीं रशियन सरकारचे पाहुणे ह्या नात्यानें रशियास भेट दिली व त्या देशांत आपल्या इच्छेप्रमाणें सर्व ठिकाणीं हिंदून तेथील परिस्थितीचें निरीक्षण केलें. त्यांच्या मतें, रशिया आपल्या स्त्रियांचे उपकार कधीहि फेडू शकणार नाही. अत्यंत हलक्या दर्जाच्या, अतिशय धोक्याच्या, त्याचप्रमाणें फार कष्टदायक अशा सर्व कामांत रशियन स्त्रियांनीं पुरुषांच्या बरोबरीने भाग घेतलेला आहे. कारखान्यांत त्या दररोज ११ तास काम करतात, आणि महिन्यांतून दोन दिवस साप्ताहिक सुटी असतांहि रशियन सैनिकांस स्वतःची देणगी म्हणून खुषीनें आणखी काम करतात. शेतावर राबून त्यांनीं रशियास धान्य कमी पडू दिलेले नाही. प्रत्यक्ष रणांगणांवरहि जीव देण्यास त्यांनीं कमी केलेले नाही. हे सर्व चालू असतांना, भविष्यकाळीं रशिया प्रचळ व्हावा ह्या दृष्टीनें त्यास आवश्यक असणारीं मुले त्यांनीं वाढत्या प्रमाणावर पुरविली आहेत.

“ सध्याची विशेष बिकट परिस्थिति नष्ट होऊन बरे दिवस आले, म्हणजे पुनः गृहिणी म्हणून केव्हां आपल्याला सुखानें रहातां येईल, असा विचार तुझ्या डोक्यांत धोळत असेल, नाही ? ” असें मि. जॉनसन ह्यांनीं एका स्त्री-कामगारास विचारलें. तिनें उत्तर दिलें, “ कारखान्यांत अथवा शेतावर काम करावें लागणार नाही, असे दिवस आमच्या दृष्टिपथांतच नाहीत. किती लोक प्रत्यक्ष काम करीत आहेत, ह्यावरच त्या लोकांच्या राष्ट्राची प्रगति अवलंबून असते. युद्ध संपल्यावर, आम्हांस रशियाची अतिशय प्रगति घडवून आणावयाची आहे. आज आम्हीं दररोज ११ तास काम करतो, त्याऐवजी ८ तास करूं, एवढाच फार तर फरक होईल. ” मुलें होत असतांच कामहि करणें फार कठीण होत असेल, ह्या शंकेस तिनें उत्तर दिलें, “ बाळंत होण्याचे अगोदर ३५ दिवस व मागाहून ४५ दिवस आम्हांस सुटी मिळते. ह्या मुदतींत पगार, जादा रेशन, वगैरे सर्व प्रकारच्या सोई असतात. ” मि. जॉनसन ह्यांना रशियांत सौंदर्यसाधनांचा बराच तुटवडा असल्याचें आढळून आलें. रशियन स्त्रियांना त्यामुळें सुचत नसेल, अशी शंका त्यांनीं व्यक्त करतांच, वरील स्त्री-कामगारानें त्यांस सांगितलें, “ ही शंका मुसंपणाची आहे. जगांतील सर्व देशांमधील स्त्री-स्वभाव सारखाच आहे; त्या सर्वांनाच सुंदर दिसावेसे वाटतें व त्याकरितां त्या प्रयत्न करतात. परंतु, राष्ट्राच्या यशाचे मानानें स्त्रियांच्या वैयक्तिक चेहऱ्यांचा प्रश्न अगदी दुय्यम दर्जाचा आहे. ! ”

रशियन कामगारांपैकी ६५% कामगार स्त्रिया आहेत. ८५% शेतकाम स्त्रियाच करतात. डॉक्टरांपैकी ५५% डॉक्टर स्त्रिया असून प्रत्यक्ष आघाडीवरील डॉक्टरांत ३५% स्त्री-डॉक्टर आहेत. एका इस्पितळांत मि. जॉनसन ह्यांनीं एका मुलीचे दोन्ही पाय तोडलेले पाहून, तिला विचारलें, “ तुला तुझ्या पुढील आयुष्य-क्रमाबद्दल भीति वाटत नाही काय ? ” तिनें उत्तर दिलें, “ नाही. माझे वय फक्त २६ वर्षांचें आहे. अजून सबंद आयुष्य मला उप-

भोगावयाचें आहे. ” “ पण तुझे पाय कोठें आहेत ? ” मि. जॉनसन ह्यांनीं विचारलें. “ त्याचें काय मोठें ? रशियाकरितां माझे पाय तोडावे लागले, तर मला त्यांत आनंदच आहे. स्वतःच्या देशाकरितां कितीहि मोठा त्याग केला, तरी तो पुरेसा मोठा असू शकत नाही. एका व्यक्तीचें आयुष्य फक्त कांहीं वर्षेच असू शकतें. रशियन राष्ट्र मात्र गुलाम म्हणून नव्हे, तर प्रचळ स्वतंत्र राष्ट्र म्हणून अजरामर राहिलें पाहिजे ” असें स्वाभिमानपूर्वक तिनें उत्तर दिलें.

रशियांत स्त्री व पुरुष ह्यांस सारखे हक्क असल्याकारणानें स्त्रियांना पुरुषांचे बरोबरीने वाव मिळून आपला स्वार्थत्याग आपली कर्तृत्वशक्ति, वगैरे दाखविण्याची संधि मिळते. अशा परिस्थितीत, “ रशिया आपल्या स्त्रियांचें देणें लागतो ” असें म्हणणें म्हणजे रशियन स्त्रियांच्या युद्धप्रयत्नांकडे, ती एक तात्कालिक व अजब बाब आहे अशा दृष्टीनें पहाण्यासारखें आहे; वस्तुस्थिति तशी नाही. राष्ट्राकरितां कष्ट व शारीरिक यातना भोगून प्रत्यक्ष प्राण अर्पण करण्याची स्त्रियांतील तळमळ मि. जॉनसन ह्यांस आश्चर्यकारक वाटली. मि. जॉनसन ह्यांनीं रशियांतील अनेक गोष्टींचें निरीक्षण केलें. रशिया व अमेरिका ह्यांचीं सामाजिक राजकीय मतें जुळलीं नाहीत तरी व्यापाराचे मार्गांत त्याची अडचण येणार नाही असें त्यांचें मत बनलें. युद्धोत्तर काळांत ह्या दोन देशांत व्यापार मोठ्या प्रमाणावर चालू शकेल अशी पार्श्व-भूमि तयार करण्याचा ते प्रयत्न करतील. रशियन स्त्रियांच्या राष्ट्रभक्तीबद्दल त्यांस अनुभव आला, तेवढ्याचेंच दिग्दर्शन वरती करण्यांत आलें आहे.

दि असोसिएटेड सिमेंट कंपनीज लि.

वरील कंपनीनें ३१ जुलै, १९४४ अखेर संपलेल्या वर्षी ५ कोटी रुपयांचें सिमेंट विकलें. पगार व मजुरी ह्यांसाठी ५७ लक्ष रुपये खर्च आला. सिमेंटच्या उत्पादनाचा खर्च २ कोटी, ३५ लक्ष रुपये झाला. दुसऱ्या व डागडुजीसाठी १५ लक्ष रुपये लागले व विम्यासाठी १२३ लक्ष रुपये खर्च झाले. कचेरी खर्च ३३ लक्ष रुपये झाला. घसाल्यासाठी ४० लाखांची तरतूद करून व करांसाठी ६४ लक्ष रुपये बाजूस काढून निवळ नफा ६५३ लक्ष रुपये उरला. मॅनेजिंग एजेंटसना (सिमेंट एजन्सीज लि.) १४३ लक्ष रुपये कमिशन मिळालें. प्रत्येक भागावर ७ रुपये करमाफ दिव्हिडंड मिळणार आहे.

कंपनीचे वरळ भांडवल ७ कोटी, ५३ लक्ष रुपये असून तिचा रिझर्व्ह फंड ६६ लक्ष रुपये आहे. करासाठी रिझर्व्ह ९५ लाखांवर आहे. कंपनीच्या डायरेक्टरांची संख्या २५ असून सर एच. पी. मोदी हे बोर्डाचे चेअरमन आहेत. सिमेंट मार्केटिंग कंपनी ऑफ इंडियाकडे विक्रीची व्यवस्था आहे. तिच्या ३,६१० शेअर्सपैकी २,५२७ शेअर्स असोसिएटेड सिमेंट कं. धारण करीत आहे.

गिलिगन कॅटल ब्रीडिंग फार्म

मुंबईच्या गव्हर्नरांची भेट

जळगांव तालुका शेतकी संघाने चालविलेल्या पिंपळे गिलिगन कॅटल ब्रीडिंग फार्मला मुंबई इलाख्याचे गव्हर्नर सर जॉन कॉलव्हील यांनी ता. २९ नोव्हेंबर रोजी सकाळी भेट दिली. प्रथम व्यवस्थापक मंडळाच्या सभासदांची त्यांस ओळख करून देण्यांत आली. संस्थेचे सर्व विभाग दाखवून संस्थेचे सेक्रेटरी रावसाहेब सावंत यांनी तपशीलवार माहिती सांगितली. नंतर बगिच्यातील सुंदरशा मंडपांत सभा झाली. रावसाहेब सावंत यांनी फार्मच्या कार्याचा खालील त्रोटक वृत्तांत वाचून दाखविला व गव्हर्नर-साहेबांचे आभार मानले.

“नेमाडी बैल खरेदीत परप्रांती जाणारा सानदेशांतील शेतकऱ्यांचा रु. ३० लाखांपर्यंतचा पैशांचा जोष थांबविण्यासाठी सन १९३२ साली संस्थेने ६,००० रुपये खर्चून २४ नेमाडी जनावरे ठेवण्यास प्रारंभ करून सदर गिलिगन कॅटल ब्रीडिंग फार्म सुरू केले. आज त्यांत १७२ जनावरे आहेत व ७६ हजारोंची जिंदगी आहे. आतांपर्यंत १२५ नेमाडी बळ व ७८ गाई शेतकऱ्यांस सवलतीच्या दराने पैदाशीकरिता पुरविले.

“गाईंचे दुध देण्याचे प्रमाण वाढविण्याचे प्रयत्नास यश आले असून त्या दुधाचा जळगांवांतील लोकांस पुरवठा होतो. नुकतीच १४ म्हशी ठेवून म्हशींचे दुध पुरविण्याचीही सोय केली आहे. फार्मचा तोटा घालवून ते आर्थिक बाबतीत स्वावलंबी करण्याचा यांत चालकांचा उद्देश आहे.

“संदाने घेतलेली शेती व कुरण याचा फार्मकडे उपयोग होतो. जनावरांच्या पैदाशीचे काम अतिशय सर्चीचे असल्यामुळे असे फार्म फायद्यांत रहात नाही. आतांपर्यंत २४,००० रु. तोटा असून पूर्वी दरसाल ३,००० रु. फार्मास तोटा होत असे. परंतु लढाई-मुळे दाणा-चाऱ्याच्या भावांत भरमसाट वाढ झाल्यामुळे गेल्या-वर्षापासून तोटा वाढत आहे. म्हशींची डेअरी तोटा भरून काढण्यासाठीच काढली आहे.

“पोल्नी फार्मात पैशे केलेले व्हा. ले. हार्न ५०० नर व ५०० माथा पैदाशीकरिता सवलतीच्या दराने देऊन १५,००० पिले काढण्यासाठी अंर्डी शेतकऱ्यांना पुरविली. येथील कॅटल डीपचा महिन्यांतून दोन वेळा शेतकऱ्यांच्या जनावरांना फुकट उपयोग करून दिला जातो. गतवर्षी अशी ८१३ जनावरे डीपमध्ये टाकण्यांत आली. अशा रितीने शेतकऱ्यांना उपयुक्त असे कार्य या संस्थेमार्फत करण्यांत येत असते. माजी व्हाइसरॉय लॉर्ड लिनलिथगो यांनी १९४० मध्ये फार्मला भेट देऊन जनावरे पाहिली व होत असलेल्या कामाची प्रशंसा केली. संस्थेच्या निकडीच्या गरजा खालीलप्रमाणे आहेत:—

(१) फार्मला दरसाल होणाऱ्या तोटाचाइतकी सरकारी ग्रॅन्ट मिळावी.

(२) फार्मवर जाण्याच्या रस्त्यावरील दोन नाल्यांना दोन कोंजवे बांधण्यांत यावेत.”

गव्हर्नर साहेबांनी फार्मची सर्व कामे पाहून आनंद झाल्याचे व्यक्त केले व नमुनेदारपणाबद्दल प्रशंसा केली.

पूना गेस्ट हाऊस

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

टेलिफोन नं. ७७९

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

गिरगांव, मुंबई नं. ४ व बुधवार चौक, पुणे

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-treaders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अकचुअरी.

महाराष्ट्रांतील रबराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ रबरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.